

MI A BIZTONSÁG?

1. Biztonsági intézkedések, módszerek a történelemben

A biztonság több mint alapvető szerepet játszik az ember életében. Ha egy kicsit alaposabban megszemléljük a témát, észrevehetjük, hogy a biztonságra törekvés minden élő szervezet sajátja. A túlélés záloga, hogy a környezethez alkalmazkodjon, minden veszélyforrást számba vegyen, minden változásra reagáljon. Tudja az amőba, hogy a biztonságra törekszik, amikor éles fénnel való megvilágításakor az árnyék felé indul? Valószínűleg nem. Mint ahogy a heringek sem igazán tudatosan csoportosulnak hatalmas rajokba és mozdulnak egyszerre, ha ragadozó érkezését tapasztalják, de ha kicsit magasabb szintű élettevékenységeket figyelünk meg, akkor bizony a tudatos biztonságra törekvés jeleit tapasztalhatjuk. A legelésző állatok, páviánok, gazellák, antilopok a síkvidékeken őrszemeket állítanak, amelyek figyelik a környezetet, miközben a csorda többi tagja szemmel láthatóan nyugodtan táplálkozik. Ugyanez az óvatosság figyelhető meg a folyókon való áthaladás, illetve az itatóknál való megjelenés során. A ragadozók is folyamatosan mérlegelik, érdemes-e megtámadni a zsákmányállatot, az élelemszerzés közben arra törekednek, hogy a lehető legkevésbé legyen rájuk veszélyes a zsákmányszerzés.

Biztonságra törekvésként a legjobb példákat az utódnevelés közben tapasztaljuk. Az emlősöknél tapasztalt folyamatos odafigyelést, óvó gondoskodást nem csak a főemlősöknél lehet megtapasztalni. A kotorék, vagy éjszakai búvóhely megválasztása például sok szempont figyelembevételével, történik, melyek mindegyike a biztonságra törekvést célozza. Természetes ezek után, hogy az emberi tevékenység kezdeteitől a biztonságra törekvés nagyon fontos és meghatározó tényezőként jelentkezik. Az állandó eszközök használata már nem más, mint annak biztosítása, hogy az élelemszerzés, vagy a védekezés során mindig rendelkezésre álljanak a jól alkalmazható és kipróbált használati tárgyaink. Azt azonban le kell szögezzük, hogy a különféle emberi tevékenységek közül, az eszközök használata, készítése az, amelyikben a legplasztikusabban tetten érhető a folyamatos biztonságra törekvés.

A kő, fa, vagy fémmegmunkálás alapvetően veszélyes tevékenység, itt találjuk az ipari munkavédelmi intézkedéseket, munkavédelmi eszközöket. Kötények, kesztyűk, fogók, térd- és könyökvédők ezen iparágakban kerülnek elő és válnak általánossá. Ugyanezeket az eszközöket alkalmazzuk ma is, gondoljunk csak bele, hogy a gyűszű milyen régi találmány a varrótűvel együtt! Nagyon fontos volt továbbá, hogy az eszközök, melyeket használunk, célra specifikált, alkalmas szerszámok legyenek, és minden körülmények között teljesítsék a velük szemben elvárt követelményeket. Ennek következménye volt az egyre finomabb megmunkálás, a speciálisan egy-egy célra alkalmazott eszközök készítése. Mindazon követelmények, melyeket a szerszámokkal szemben a legősibb emberi közösségek támasztottak, ma is ugyanazok. Ne jelentsen veszélyt a használójára, a kívánt célra alkalmas legyen, megbízhatóan üzemeljen, és ha elromlik, lehetőleg javítható legyen.

Maga az öltözködés és ruházzkodás is egyfajta biztonságra törekvés, hiszen védelmet nyújt a környezet hatásai ellen. Gondoljuk csak el, milyen nagy előrelépés lehetett az első lábbeli létrehozása, hogy a lábunkat ne sértse fel a talaj! Valószínűleg a legelső „munkavédelmi” eszköz a világon a pajsz lehetett, amelyiknek kizárólag védelmi funkciói vannak, bár a kötény is sikerrel indulhatna az első helyért. A szálláshelyek a horda-család, majd később nemzetség védelmét is szolgálták. A legkorábbi épített környezetek, a szálláshelyek voltak, melyet fal, vagy kerítés választott el a környezettől, annak érdekében, hogy a benn tartózkodók biztonságban legyenek. A szálláshelyek kiválasztásánál sokféle szempont játszott közre, az ivóvíz rendelkezésre állása, a vadászatra, vagy földművelésre alkalmas területek elhelyezkedése, a közlekedés lehetősége, biztonságosnak tekintett védhető, jó kilátást biztosító magaslat rendelkezésre állása, az esetleges ipari tevékenységhez szükséges nyersanyagok közelsége és még sok más.

A vándorló közösségek, vagy vadászó, háborúzó csoportok is hasonló szempontok szerint táboroztak, és foglaltak táborhelyeket a mai napig is. *„És felméne Gedeon a sátorban lakók útján keletre Nohahtól és Jogbehától, és szétverte a tábort, pedig a tábor biztonságban érezte magát.”*¹²⁵

Természetesen a társadalom, és az ipar fejlettségétől függően egyre hatékonyabb és erősebb védelmet biztosító városokat, várakat emeltek. A város és várfalak, valamint az egyéb erődítmények, - melyek alapvetően védelmi funkciót láttak el – teljes mértékben a biztonságra törekvés jegyében készültek. A falak vastagsága, magassága, anyaga, kivitelezése, a lőrés kialakítása, a nyílászárók megerősítettsége, a belső építészeti kialakítás, vagy akár a városfalat körbevevő árok mind, mind kizárólag a biztonság fokozására készültek. Mit is ír erről Arisztotelész Politika című művében? *„A magánházak építését illetően kellemesebbnek és minden egyéb célra alkalmasabbnak tartjuk ugyan, ha azok rendezetten az újabb hippodamoszi mód szerint épülnek - a védelmi biztonság szempontjából azonban – éppen fordítva – az a célszerű, ahogy hajdanában építkeztek: az ilyen építkezésnél nehezen tudtak a támadók behatolni, és nem is ismerték ki olyan könnyen magukat...Akik azt tartják, hogy az erény útján haladó városállamnak nincs is városfalakra szüksége, nagyon ósdián gondolkoznak, mert hiszen láthatnák, hogy az ezzel kérkedőt a valóság megcáfolja. Igaz ugyan, hogy a hasonló és a nagyságban nem nagyon különböző városállamok között nem nagyon helyes, ha a falak megerősítésével iparkodnak védekezni; de mivel előfordulhat, és lehetséges is, hogy a támadó nagy tömegével felülmúlja a sokkal kisebb létszámúak emberi vitézségét, ha azok mégis meg akarják magukat védeni és nem akarnak kárt és megaláztatást szenvedni: akkor be kell látnunk, hogy a városfalak legbiztonságosabb megerősítése a legalkalmasabb előkészület a háborúra, már csak azért is, mert manapság már fölfedezték a várostromokra szolgáló hajítógépeket és a pontosan működő ostromgépeket.”*

A társadalmi szerveződés is a biztonságra törekvés jegyében történik, mint ahogy a falkában, csordában élő állatok tekintetében. Nem véletlen, hogy a korai társadalmakban az elkülönült katonaság is megjelenik. Azonban az emberiség már meglehetősen korán felismerte ennek cél és okszerűségét, és attól kezdve célszerűen fejlesztette a társadalom belső csoportosulásait, hozta létre az újabb és újabb szakterületekért felelős személyek, és szervezetek egyre bonyolultabb hálóját. *„Pedig a vitézségnek nem az a föladata, hogy pénzt,*

¹²⁵ Bírák könyve 8.11

*hanem az, hogy biztonságot teremtsen, ahogyan a hadvezéri és orvosi tudományé is az, hogy a győzelmet, illetve az egészséget biztosítsa”*¹²⁶

Talán, itt, a katonai tevékenységek során lehet észrevenni a legelső tudatos biztonsági intézkedések bevezetését. Itt jelennek meg a már említett pajzson kívül a kifejezetten a túlélést és a sérülések megakadályozását biztosító eszközök, a láb és kézvérték, majd később a különféle anyagokból készült páncélok. A különféle fegyverrel rendelkező alegységek más és más pozíciót foglaltak el a támadó- és védő műveletekben, ezáltal biztosították a hosszú ideig való alkalmazhatóságot, a célszerű felhasználás módját.

A fenti idézet pontosan mutatja, hogy a jól szervezett társadalomban mindenkinek pontosan meg van a helye, azért hogy a társadalom biztonságban éljen, és tevékenykedhessen. Ennek érdekében már a legkorábbi ókorban hoztak létre a városokban rendfenntartásra, rendészeti-rendőri tevékenységre alakulatokat, ahol a már a kezdetektől biztonságos, nem halálos fegyvereket alkalmaztak a rendbontókkal szemben. Úgyszintén már a legkorábbi ókorban pontosan tudták, hogy az ismeretek, információk birtoklása a hatalmat és egyben a biztonságot is garantálhatja. Ennek érdekében hírszerző és kémelhárító szolgálatot is üzemeltettek és ugyanazon elvek és gyakorlat szerint üzemeltetik azokat a mai napig is. A hírszerzés kiterjed például a katonai, diplomáciai, ipari, technológiai, tudományos, pénzügyi területre, vagyis felöleli a megszerzhető információkkal rendelkező társadalom egészét.

Ma az információs társadalom időszakában ez sokkal inkább előtérbe került, mint ezelőtt bármikor. A különféle „közösségi portálok” fájlmegosztó rendszereken, „ingyenes” szervereken tárolt adataink biztonságát csak pár bit mennyiségű ígéret őrzi, az üzemeltető részéről. Sokan nem is gondolnak arra, hogy egy „közösségi portálon” adatokkal, „bejelölt ismerősökkel” nem csak maguk, hanem teljes kapcsolatrendszerük nyilvánossá tevését vállalják, mi adott esetben lehetőséget nyújt az adott személy életútjának ellenőrzéséhez. De nem a biztonságra törekvés mutatkozik meg a földművelés során a legelső öntözéses eljárások alkalmazásánál? Egyértelműen nem szerették volna az időjárás szeszélyére bízni magukat, és ezért kezdtek fáradságos munkákba az első öntözőcsatornák kialakítói.

A víz központi szerepe miatt ez később a városok vízellátásának is központi kérdésévé vált, ami az ókorban a római aqueductusokban csúcsosodott ki, de természetesen minden városban központi kérdés volt már a kezdetektől. *„Minthogy pedig a lakosság egészségi állapotával törődni kell, és ennek feltétele az, hogy a hely és a fekvése egészséges legyen és ezenkívül egészséges ivóvízzel legyen ellátva, tehát erre is gondot kell fordítani, mégpedig nem is csak úgy mellékesen.”* Ugyanígy a biztonságra törekvés hozta létre az élelmiszerek tartósításának módszertanát, mellyel már nem függött az utazó a vadászszerencsétől.

Az első járművek is a biztonságot célozták meg. A harci szekereken magas mellső és oldalsó falak védik a benne állókat, melyek tetején kapaszkodásra alkalmas korlát húzódik, tároló helyek és hordmódok kialakításával fegyvereket is szállíthat. A népvándorlások korában alkalmazott szekereknek egyik fontos tulajdonsága volt, hogy adott esetben védelmi eszközként szolgáltak a támadások ellen, megóvta a szekéren tárolt javakat, és el is rejtette idegen szemek elől.

A már a szekér előtt „feltalált” ládák, korszok, dobozok és minden olyan eszköz, mely a benne elhelyezett tárgyak megóvására, elrejtésére szolgált most új funkciókkal

¹²⁶ Arisztotelész: Politika

kellett gazdagodjanak, hiszen a szállítóeszközön biztonságosan rögzíteni kellett ezeket, tehát pántok, fülek, hevederek kialakítására volt szükség.

Mi másként lehetne értékelni a különféle oktató-nevelő tevékenységeket, mint a fajfenntartási ösztön kikövetelte biztonságra törekvés? Nincs olyan mese, monda, ahol a pozitív hős valamilyen nagy veszélybe ne keveredett volna, de bölcs előrelátással, szerencsés körülmények folytán, megmenekül, míg a negatív hős elpusztul.

Sorolhatnánk vég nélkül a példákat, egészen az első ismert történelmi koroktól napjainkig. Mindenütt találunk valamit, ami a biztonsággal kapcsolatos. Legyen az a magánélet, az öltözködés, a munkavégzés, a hadsereg, a közigazgatás stb. Úgy vélem azonban, hogy itt az ideje megállni, és áttérni a következő témára.

2. A biztonsági tevékenység fejlődése

A biztonságra törekvéssel kapcsolatos feladatok a társadalmi változásokkal együtt fejlődtek, de ezen kívül hatottak a fejlődés folyamataira, irányaira a tudományos, technológiai ismeretek is. Ha kiindulunk egy egészen ősi közösségből, a családból, akkor azt tapasztaljuk, hogy a család fennmaradása érdekében alkalmazott megoldások a család létszámától, tagjai életkorától függenek, mind a mai napig. Egy őskori család sémája nem sokban különbözik a biztonságra törekvés szempontjából egy modernétől. Apa az elsőszámú védő-óvó személy, aki biztosítja a természet hatásai, állatok vagy emberek támadása elleni védelmet, előteremt az élelem egy jelentős részét, és minden egyéb nyersanyagot, amit a család felhasznál, eszközöket állít elő, közreműködik az utódok ismereteinek növelésében. Az apa tehát a környezeti veszélyek elhárítója és a belső integritás fenntartója, felelős a katasztrófa-elhárításért, a támadások elleni védekezésért, a nyersanyagok rendelkezésre állásáért, a tevékenység folytatásához szükséges környezet integritásáért, a biztonsággal kapcsolatos ismeretek szinten tartásáért és a továbbképzésért, és még sorolhatnánk. Anya a „második vonal” vigyáz az utódokra, biztosítja fejlődésük minden feltételét, feldolgozza az élelmiszereket és nyersanyagok egy részét, ami a ruházatkodás, pihenés, tisztálkodás feltételeit jelenti, az apa távollétében a környezeti hatások elleni védelmet is megoldja. Az anya tehát felel az élelmiszerbiztonságért, a tűzvédelmi feladatokért, a védőruházatért, az egészséges és biztonságos környezet fenntartásáért, alap és továbbképzésért stb. A sor folytatható a legidősebb gyermektől a legfiatalabbig, és mindig fogunk találni feladatokat és elvárásokat, talán a karonülő csecsemőket kivéve...

Mint látható az emberi csoportképződés legelemibb rendszere is felbontható további alrendszerekre és pontosan meghatározható, milyen feladatkörök irányításáért, végrehajtásáért, vagy ellenőrzéséért felelős az adott alapeleme.

Az emberi társadalom fejlődése azt eredményezte, hogy a létszám, az ismeretek, az ezekből adódó feladatok és a felhalmozott javak növekedése miatt specializálódtak a tagjai, majd ezek csoportokat alkottak – mint az adott társadalmi szerveződés alrendszere. Az egész rendszer biztonságos működtetése érdekében a feladatokhoz szabályok is kialakultak, úgy az adott közösség, mint alrendszerei tekintetében, és ezek bonyolult összefüggéseit a szervezet egészére vonatkozó egyértelmű szabályrendszer fogta össze, már a kezdetektől. Vegyünk egy primitív faluközösséget, mondjuk a pápuákét, ahol külön van a női és férfiszállás, a tevékenységek elkülönültek, és a gyermekek a felnőtté válás avatási szertartásától fogva követik a felnőttek rendszerét, az átmenet meglehetősen gyors és drasztikus.

A munkamegosztás és ebből következően a biztonsággal kapcsolatos feladatok is elkülönülnek. Ha nagyobb rendszereket és más-más berendezkedésű társadalmi rendszereket vizsgálunk, a különféle tevékenységek elkülönülésével egy időben a biztonsággal kapcsolatos feladatok is egyre inkább szétszerveződnek, és létrejönnek egyes specializált szervezetek.

Egy-egy városállam, vagy egy királyság irányításához szükség volt valamilyen szintű közigazgatásra, hadseregre, pénzügyi feladatokat (adóbehajtás) végrehajtó szervezetre, adatnyilvántartásra és kezelésre, diplomáciára.

Természetesen a biztonságról más elképzelése volt a katonáknak, mint a kancellárnak, de egyértelműen mást gondolt róla az adószedő, és megint mást az étékfogó, a kulcsár, és folytathatnánk a sort.

Ha alaposabban belegondolunk, most sem más a helyzet, hiszen a kiinduló gondolatok során is foglalkoztunk már vele. Nem történt más, mint a különféle munkaterületek, tevékenységek kialakították saját speciális feladataik rendszerét, és az azokhoz tartozó biztonsági igényszinteket, módszertant és eszköztárat. Természetesen ezek esetenként részben átfedték egymást, mint például a mechanikai védelem eszköztára – falak, földékek, nyílászárók, rácsok, lakatok, reteszek stb. - de a sajátos szervezési módszerek egészen biztosan különbözőek voltak. Mivel az elkülönült munkaterületek és az azokat kiszolgáló egyes szakfeladatok folyamatos használat közben fejlődtek, előbb-utóbb megjelent azok tudományos alaposságú leírása, vagyis, az adott szakterület önálló tudományággá vált.

Vezessük le ezt mondjuk, a hadsereg fejlődéséből. A katonai szervezet alapvetően védelmi, illetve támadó feladatok végrehajtására szolgál a kezdetektől mind a mai napig. Ennek megfelelően, erre a két fő feladatra képezték ki őket. Volt azonban még egy feladatuk. A rendfenntartás. Saját közösségükön belül az erő, a hatalom megtestesítőiként, meghatározott szabályrendszer szerint élhettek erőfölényükkel, a belső biztonság fenntartása érdekében. Amikor a hadsereg meghódított egy területet, elfoglalt egy települést, ott helyőrséget állomásoztattak, ami csekély létszámából adódóan nem volt képes arra, hogy az adott területet, települést megvédje, de a rend fenntartására, a hatalom képviselőjére igen! Kifejezetten erre való eszközök és módszertan sokáig nem is állt rendelkezésre, ez folyamatosan fejlődött ki, melynek nyomai mind a mai napig felismerhetők. A rendőr(gumi)bot a lándzsa nyeléből, a kardlapozásból, alakult ki, amikor nem akarták megölni az embereket, de kényszeríteni óhajtották. A kardlapozás sok rendőri szabályzatban mind a mai napig rendszeresített, nevesített kényszerítőeszköz használatnak minősül. A bilincs hasonlóképpen alakult ki, a fontos foglyok szökésének, és önkárosításának megakadályozására alkalmazott megkötözésből.

A rendőrség, csendőrség, a katonai szervezetből alakult ki, és alakította ki a hadseregétől eltérő szabályrendszerét, eszköztárat, módszertanát, és végül önálló tudományos megközelítést a bűncselekmények nyomozására, az elkövetők felderítésére és még számtalan más célra. A rendőrség jelenleg, egyes tevékenységét érintő területeken, egészen más feladatokat tart számon a „biztonság” fogalomkörében, mint a hadsereg. Leszögezhetjük tehát, hogy a biztonsággal kapcsolatos fogalmak egy-egy adott munka- vagy tudományterület vonatkozásában követték az önálló útra lépett tudományág, vagy munkaterület fejlődését, és kialakultak azok a speciális fogalmak, melyeket szóösszetételekkel is megjelölnek. Ilyenek például a vagyonsbiztonság, adatbiztonság, repülésbiztonság, közlekedésbiztonság, élelmiszerbiztonság és sorolhatnánk.

Önálló fogalmak, önálló tudományterületté válva, önálló kutató laboratóriumokkal és intézményekkel, melyek elkülönült szabályrendszert és szabványokat alkalmaznak. Emellé az állam a tudományos és műszaki eredmények felhasználásával, fejlődő települései igazgatási, az ipari, kereskedelmi, pénzügyi, egészségügyi, belső rendre vonatkozó, valamint katonai, külkapcsolatai vonatkozásában – hogy csak a legfontosabbakat említsük – jogi szabályozást vezetett be a biztonságos szabályozás lehetőségét biztosítandó.

A normatívák, jogszabályok, szabványok, eljárásmodok folyamatos fejlődése, átalakulása mindvégig azt célozta, hogy fokozza a biztonságot mindazokon a területeken, amelyekre vonatkoznak. Gondoljon mindenki az egyik biztonság-típusra, melyről mostanában Magyarországon sok szó esik, ez a jobbiztonság!

3. A magánbiztonság és az állam büntetőhatalma elkülönülése

Mint az előzőekben kifejtettük, a biztonságra törekvés nagyon ősi késztetés. Az, hogy minden ember joga, hogy megvédje vagyontárgyait, életét, testi épségét, egészségét, titkait, magánlakását és ezt akár kiterjesztően alkalmazza családjára, vagy akár nemzetére/országára minden kultúrában elfogadott. Természetesen az emberi társadalmak fejlődése során előfordult, hogy egyes személyek, csoportok esetében ezt a jogot korlátozták, vagy el sem ismerték – például rabszolgatartás – de kiiktatni az emberi gondolkodásból nem sikerült.

A társadalmak a belső biztonságuk, a rendszer belső szerveztségének fenntartása, irányíthatósága érdekében folyamatosan szabályrendszereket alkottak, melyek az államok kialakulásával átalakultak jogrendszerekké. A jog szinte a kezdetektől élesen elkülönítette a magánjogot és a közjogot, és ez a mai napig változatlan.

Az államszervezet a kialakított szervezeti rendszerével és a közhatalom gyakorlására kijelölt szervei által biztosítja a jogok általános érvényesülését, míg a magánjogi kérdésekben a polgárok szabadon és önállóan járhatnak el, érdekeiknek megfelelően. Az állam szerepe magánjogi kérdésekben kizárólag a jogalkotás és az igazságszolgáltatási kérdésekben jelenik meg, vagyis, meghatározza a kereteket és a szabályrendszert, és azt az eljáró szervet – bíróság – amely segítséget nyújthat a vitás esetek eldöntésében.

Az államok – fejlődésük bizonyos szintjein – fokozatosan bevezették polgáraik és minden ember számára az alapvető emberi jogok fogalmát, mely az élethez, testi épséghez, egészséghez, magántulajdonhoz, lakáshoz, és még a magántitkokhoz, a munkához, a tanuláshoz, szabad helyváltoztatáshoz, stb. fűződő jogokat tartalmazza.

Ezeket, mivel alapvető jogként jelennek meg, a legfőbb törvényben, a minden jogszabályok felett álló alaptörvényben, az alkotmányban határozták meg. Azért, hogy ezek a jogok érvényesülhessenek mindenütt a világon, 1948. december 10-én az Egyesült Nemzetek Közgyűlése kihirdette az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, mely a nemzetközi egyezmények alapján így szinte az egész világra kiterjedően biztosítja az alapvető emberi jogok érvényesülését. Természetesen a nyilatkozaton kívül további intézkedések is segítik ezek érvényre jutását, mint például Európában az Európa Tanács tagjai által 1950-ben kötött Római Egyezmény, és az Egyezmény alapján létrehozott Emberi Jogok Európai Bírósága.

Az a fentiek alapján nyilvánvaló, hogy a magánjog területén meglehetősen szabadsággal rendelkeznek egy-egy állam polgárai, és az állam területén tartózkodó más személyek, és önállóan járhatnak el minden olyan kérdésben, melyre jogaik kiterjednek.

Mi az állam szerepe?

Az állam alapvetően a jogszabályok megalkotásával és kihirdetésével biztosítja az emberek jogainak érvényre jutását, a jogszabályok meghatározta keretek között. Alapvetően tehát békés és a polgárok önálló akaratát csekély mértékben korlátozó módon szeretne eljárni. Természetesen olyan esetekben, amikor indokolt, az állam beleavatkozik a folyamatokba, és közhatalmi szervezetek útján, ha kell erőszak alkalmazásával is kikényszeríti a jogszabályok érvényesülését, természetesen szigorú keretek közé szorítva a kikényszerítés módját.

Az alapvető emberi jogok között megjelenik a saját életünk, testi épségünk, egészségünk sőt, vagyontárgyaink védelmének joga. E jogok érvényesítése céljából minden állampolgár lehetőségeihez és képességeihez mérten, szabadon védekezhet a személyét, vagy vagyontárgyait érő, vagy azzal közvetlenül fenyegető támadások ellen, segítséget nyújthat másoknak is ugyanilyen esetben a támadás elhárításához, annak ellenére, hogy erre a célra az állam létrehozta saját szervezeteit is, mint például a rendőrség.

A polgárok szabadon és önállóan dönthetnek abban a kérdésben is, hogy milyen megelőző védelmi intézkedéseket tesznek a jogaikat veszélyeztető támadások megelőzésére, - természetesen a jogszabályok megadta keretek között, oly módon, hogy ezzel törvényt ne sértsenek – vagyis építhetnek fizikai akadályokat, felszereltethetnek különféle műszaki berendezéseket, alkalmazhatnak őröket például, javaik védelme érdekében, hogy csak a legközismertebbeket soroljuk fel.

Az állam ebből következően belátja, hogy nem rendelkezik kellő létszámú személyzettel arra, hogy minden jogsértő cselekmény megelőzését, megakadályozását, az azokat elkövető személyek tetten érését – vagyis a biztonságát – biztosítsa, ezért lehetőséget ad a polgároknak arra, hogy érvényt szerezzenek jogaiknak. Természetesen e jogérvényesítés korlátozott jellegű, és az állampolgárok jogköre messze alulmúlja a közhatalmi kényszer gyakorlóinak jog- és hatáskörét!

Az állam közhatalmi feladatai ellátása során tehát készen áll a jogsértések megakadályozására, megszakítására, a jogsértő személyekkel szembeni intézkedésre, és mihamarabb tudomására jut – mármint az intézkedésre jog és hatáskörrel rendelkező szervnek - egy jogsértés, mellyel szemben fellépni köteles, haladéktalanul át kell vegye a teendőket, melyet addig esetleg az állampolgárok kezdtek meg.

4. A hírszerzés, adatgyűjtés, ipari kémkedés, valamint más kockázatok a gazdasági és magánéletben

Minden emberi tevékenység kockázatokkal jár, és bizony nem csak az államok katonai, politikai, gazdasági titkai tekintetében nyilvánul meg „érdeklődés” a titkok megismerésére nem feljogosítottak részéről, hanem a privát szféra területén is, a magánéletig bezárólag. Igen, a magánéletig! Ugyanis minden katonai, politikai, gazdasági, ipari stb. titok, emberekből álló szervezetekhez kapcsolódik, vagyis ha fizikai, technikai akadályok, szervezetek, szabályok teszik lehetetlenné megismerésüket, akkor egy lehetőség marad, az adott szervezethez valamilyen módon kapcsolható személyeken keresztül való megismerés.

A személyeken keresztül történő hírszerzés módszerei az ősidők óta változatlanok, vagy sikerül valamilyen legendával az adott személy bizalmába férkőzni és így a kívánt

adatokhoz eljutni, vagy valamilyen módon kényszeríteni kell arra, hogy a kívánt adatokhoz való hozzáférést biztosítsa.

A kényszerítés módszerei között a zsarolás - terhelő, vagy kompromittáló adatok nyilvánosságra hozatalával fenyegetés – a legősibb módszer. Ezt alkalmazzuk már zsenge ifjúkorban is, hamar felismerve előnyeit – ha nem teszed ezt, vagy azt, elmondom apának/anyának - bizonyos előnyök megszerzése érdekében.

Az információs társadalom kialakulásával nagyon könnyen, minden nehézség nélkül fel lehet térképezni egy-egy ember kapcsolatrendszerét – az ún. „közösségi oldalak” kiválóan alkalmasak e célra, és teljesen legális módon lehet adatokat szerezni arról, hogy az ott regisztrált személy kihez, milyen szintű kapcsolatokkal kötődik, ezeket ellenőrizni is lehet. Természetesen az internet nélkül is megoldható a feladat, csak kicsit több utánajárást követel meg.

Szintén az információs technológiák fejlődésével jelentősen könnyebbé vált a terhelő, vagy kompromittáló információk beszerzése. Sokan nem gondolnak arra, hogy egyszer kényelmetlenné válhat az a felvétel, amit egy középiskolai buli, kirándulás, vagy más alkalommal készítettek róla és elhelyezték a világhálón. Valószínűleg rengeteg mai tizenéves érzi majd egy-két évtized múlva magát kellemetlenül, mert esetleg önmaga, vagy mások intim pillanatokot rögzítenek róla akár mobiltelefonnal, és azt valamelyik közösségi oldalon elhelyezik, ami pár óra alatt bejárhatja a világ képmegosztó oldalait...

Az ipari, gazdasági titkok megszerzése természetesen nem csak ezen a módon lehetséges, hiszen a beszerzésen kívül ott van a beépülés, amikor a hírszerző saját maga helyezkedik el a szervezetnél és igyekszik az adatok birtokába jutni. E mellett ott van a lehetősége annak is, amikor bűncselekmény elkövetésével – betörés, lopás, számítástechnikai rendszer vagy adatok elleni visszaélés bűncselekménye – jutnak a kívánt adatok birtokába.

Egy-egy technológia, fejlesztés, kutatási eredmény, alkalmazott eszköz adatai, és még sorolhatnánk, komoly értéket képviselhetnek. Hogy ezekhez hozzájussanak, ismerniük kell az adott szervezet belső felépítését, az ellenőrzési, biztonsági rendszert, a bevezetett szervezeti intézkedéseket, szabályzatokat, a szervezet alszervezeteinek feladatait, jogosultságait, hozzáférést a kérdéses adathoz, az ott tevékenykedő személyek feladatait, jogosultságait, munkarendjét és még sorolhatnánk. Ha a hírszerző kellőképpen feltérképezte a célszervezetet, és kialakította elképzeléseit az adathoz való hozzájutásra, nagy valószínűséggel meg is kísérli azok megszerzését. Ezért van szükség tehát megismerni a hírszerzés módszertanát és gyakorlatát, folyamatosan nyomon követni az újabb módszereket és felkészülni az adatok megvédésére.

5. A biztonság fogalma

A *Magyar Értelmező Kéziszótár* (Akadémiai Kiadó Bp. 1985.) szerint a biztonság: „Veszélyektől vagy bántódástól mentes (zavartalan) állapot.”¹²⁷ Amennyiben a hivatkozott értelmezést, mint definíciót tartalmi elemeire kívánjuk bontani, hogy ezáltal értelmezhesük és feltárhassuk minden vonatkozását, rögtön akadályokba ütközünk. Mert ugyebár ez a fogalom, nem írja le hogy KI(K)NEK, vagy MI(K)NEK az állapotát jellemzi, bár logikus, hogy milyen objektumokra – valaki(k)re, illetve valami(k)re – vonatkoztatva nyer értelmet a mondat.

¹²⁷ A Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985

Lehetnek természetes személyek, emberek szervezett, vagy ad-hoc jelleggel együtt tartózkodó, tevékenykedő csoportjai. A természetes személynek, vagy az általuk képzett csoportoknak a környezetük tekintetében, illetve egymás vonatkozásában kell „veszélyektől mentes és zavartalan” állapotban élniük, szervezetenként létezni és funkcionálni, tevékenykedni.

Lehetnek állatok, növények melyek léte, magatartása, életfunkcióik következményei, és környezetük viszonylatában lehet a „biztonságot” és a kéziszótár által meghatározott fogalmi elemek megléte szerint értelmezni.

Lehetnek tárgyak, egyszerű, vagy bonyolultabb szerkezetek, melyek a funkciójuk, illetve működésük vonatkozásában értendő a „veszélyektől mentesség, illetve a zavartalanság” önmagukra, funkciójukra, vagy a funkciót igénybe vevő személyekre, esetleg a funkcionálás környezetében tartózkodókra vonatkoztatva.

Lehetnek életviszonyok – politikai, katonapolitikai, gazdaságpolitikai, nemzetközi és belügyi, szociális és egészségügyi, és még sorolhatnánk –, mely viszonylatok alakulása veszélyeket hordozhat ránk, vagy életviszonyainkra nézvést. Veszélymentes és zavartalan állapot azonban - sajnálatos módon – az általunk ismert világban 100%-ban soha, semmilyen körülmények között nem lehetséges!

A környezeti változók számossága miatt kijelenthetjük, hogy a környezet tényezői akár egy személyt, akár egy szervezetet, akár egy állatot, vagy állatokat, akár tárgyakat, vagy szerkezeteket és a környezetük viszonyait vizsgáljuk, legfeljebb statisztikai gyakoriságot figyelembe vevő, vagy becslés szintű valószínűséget jelentenek, de semmiképpen sem teljes biztonságot. Természetesen jelen írásban semmiképpen sem szeretnék a káoszelmélettel és az Edward Lorenzhez kötött „pillangó-effektussal” eltérni a témától. Ennek ellenére belátható, hogy a biztonság kizárólag a környezeti tényezők és a saját létezés vagy működés szempontjából céltudatosan kiemelt, célszerűen megválogatott, valamiképpen befolyásolható, uralható változók feletti ellenőrzéssel valósítható meg. Ha ehhez hozzáteszük, hogy figyelembe kell venni valamilyen időtartamot is, mely alatt a létezés vagy működés zajlik a környezeti változók függvényében, mely idő alatt a biztonságban tartani kívánt objektum a környezettel együtt változásokon megy keresztül, akkor az újabb szempont szintén korlátozza a „biztonság” állapotát. Megállapítható tehát, hogy a Magyar Nyelv Értelmező Kéziszótárában talált fogalom nem igazán definitív jellegű, és mint ilyen kevésbé alkalmas arra, hogy a későbbiekben, szakmai nyelvzetben ilyen értelemben alkalmazzuk, és adekvát módon értelmezzük.

Miután a nyelvtani értelmezésen ilyen sommásan túljutottunk, és igyekszünk valamilyen tartalmat adni a nyelvtani értelmezésnek, hamarosan tisztába jövünk azzal, hogy a biztonság, mint általános fogalom, nem igazán szerepel a lexikonokban, és a fogalmat általánosságban szemlélők fellelhető definíciói nem minden esetben fedik egymást.

Mást értenek a szerzők a biztonság fogalmán, ha egy-egy tudományterület vagy szűkebb szakterület szempontjait veszik figyelembe. Ebből adódnak a jogbiztonság, közbiztonság, élelmiszer-biztonság, iparbiztonság, a katonai biztonság, a politikai biztonság, a szociális biztonság, közlekedésbiztonság, ökológiai biztonság, IT biztonság stb. egymástól esetenként jelentősen eltérő fogalmi. Ez természetes, hiszen minden fogalomalkotó arra az objektumra koncentrál, annak a szempontjait veszi figyelembe, melyekre kutatása, szakterületének kompetenciája kiterjed, vagyis pontosan azt teszi, amire az Értelmező Kéziszótár fogalmának vizsgálata során rávilágítottam.

Szűkíti a környezeti tényezőket és kizárólag az általa uralható, befolyásolható változók tekintetében alkot fogalmat, majd terjeszti ki rá a tudományos következtetéseit,

majd ad rá szervezési modelleket, mellyel megoldja a rövidebb-hosszabb távú biztonsági kockázatokat.

A biztonság megteremtése érdekében fogalmakat és szabványokat alkotnak az egyes tudomány- és szakterületekre, melyek az adott problématerületen jelentkező hiátusokra igyekeznek adekvát válaszokkal biztonságot teremteni. A kevés számú komplexnek tekinthető biztonságfogalmak közül vizsgáljunk meg néhányat:

Hadtudományi Lexikon szerint: Egyéneknek, csoportoknak, országoknak, régióknak (szövetségi rendszereknek) a maguk reális képességein és más hatalmak nemzetközi szervezetek hatékony garanciáin nyugvó olyan állapota, helyzete (és annak tudati tükröződése) amelyben kizárható, vagy megbízhatóan kezelhető az esetlegesen bekövetkező veszély, ill. adottak az ellene való eredményes védekezés feltételei.¹²⁸ Egyértelmű, hogy katonai és politikai aspektusokra terjed ki a definíció nagy része, bár az „Egyéneknek, csoportoknak... a maguk reális képességein” arra enged következtetni, hogy a definíció általánosabb kíván lenni, mely a környezeti változókat akár egyéni és csoport szinten kizárni, kezelni és az esetlegesen bekövetkező veszély ellen eredményesen védekezni képessé válást feltételezi.

Nézzük meg a Magyar Rendészettudományi Társaság által összeállított Rendészettudományi Szószedetét, amely a biztonságról az alábbiakat tartalmazza:

„(1) *A ~ alapvető egyéni, nemzeti és közösségi (szövetségi) érték, olyan állapot, vagy helyzet, amely a fenyegetések és a veszélyek tudatosan (hallgatólagosan) elfogadott, elviselt szintjén valósul meg. Alapját a külső fenyegetettségől való megbízható védelem, a (védendő, vagy védelmi) rendszer belső stabilitása, rendezettsége képezi. A biztonság nem lehet állami, vagy hatósági monopólium, hanem „immateriális társadalmi (össz)termék”, amely érdekközvetítés útján, egyeztetett cselekvés, tudatos kooperáció útján jön létre.*

(2) *Meghatározott társadalmi viszonyok által determinált komplex fogalom, olyan állandó változásban lévő helyzet, állapot, kollektív immateriális termék, amely magában foglalja az ország lakosságának, területének, állami érdekeinek, nemzeti értékeinek megóvását és védelmet minden olyan külső és belső potenciális veszélytől, fenyegetéstől, amely az emberi és nemzeti (nemzetiségi, etnikai) létet, az önmegvalósítást, a progresszív fejlődést, továbbá az egyének nyugalmát, zavarmentes életét is akadályozzák.*

(3) *A fizikai veszély hiánya, vagy az e veszéllyel szembeni védelem megvalósulása.*

(4) *A veszély hiánya.*

(5) *Adott nemzet (közösség) azon képessége, hogy megvédje nemzeti értékeit és érdekeit minden külső és belső fenyegetéssel szemben.*

(6) *Olyan alapvetően egyéni, kollektív nemzeti és közösségi érdek, érték, állapot, zavarmentes lét, kooperatív immateriális össztermék, amelyben a fenyegetések, veszélyek még elfogadott, elviselt szinten valósulnak meg.*

(7) *Háborítás mentes lét, félelem nélküli élet.”*¹²⁹

Mint látjuk ebben a tudományos szószedetben a készítők már szembesültek azzal, hogy nagyon nehéz egy teljes körű definíciót megalkotni, talán nem is lehetséges. Ezért inkább csak a szó mögöttes tartalmát igyekeztek megvilágítani többféle szemszögből. Ha megfigyeljük, az első két fogalom igyekszik eleget tenni a definícióval szemben támasztott követelményeknek, és ilyennek tekinthető a hatodik is, de alaposabb vizsgálattal arra juthatunk, hogy sikertelenül. Sajnálatos módon eddig nem sikerült olyan definícióval

¹²⁸ Hadtudományi Lexikon, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest 1995.

¹²⁹ Forrás: <http://www.rendeszet.hu/linkc.htm> (Letöltés ideje: 2012. 06. 24.)

találkozunk, mely eleget tenne a definícióval szemben támasztható követelményeknek, vagyis legyen:

- a fogalom minden jellemzőjére kiterjedő,
- elemenként vizsgálható,
- szabatos,
- tömör.

Hasonló problémával állunk szemben ugyanis, mint az idő fogalmának definiálásánál. Annyiféle szempontból, annyiféle módszerrel lehet vizsgálni, oly sok tényező befolyásolja, hogy bár mindenki tudja miről beszél, amikor az időre, vagy a biztonságra gondol, mégsem tudná egzaktan definiálni, vagy oly módon tenné, hogy lehetne másik definíciója vagy megközelítése is. Valami nagyon ősi fogalom ez. Valószínűleg már a legelső őseimből is értelmezték valahogy a biztonság fogalmát és az ismeretek, a tudás növekedésével a fejlődés során ez az ősi fogalom velünk együtt fejlődött. Így aztán mindenki ért rajta valamit, mindenki egy kicsit mást, és valószínűleg ezért van az a sommás értelmezés a Magyar Értelmező Kéziszótárban is. Ezért nem is véletlen, hogy minden tudományterület igyekszik megalkotni a saját biztonságfogalmát, és így leszűkítve azokat a paramétereket és szempontokat, melyek között mozogva értelmezi ezt a mindannyiunk által használt fogalmat. Talán, ha igyekszünk megkeresni mindazon összetevőket, melyeket a biztonság fogalma alatt értünk, akkor a fogalom elemeiből sikerülhet egy megközelítőleg pontos és értelmezhető definícióra jutnunk.

A fogalom elemei:

- Egy adott időszakra vonatkoztatható. (A biztonság nem örökkévaló, a környezeti változók módosulásai befolyással vannak rá.)
- Egy adott helyszínre vonatkoztatható. (Egy önkényesen kiválasztott területre, a tér pontosan körülhatárolható – ismert és befolyásolható - részére vonatkozik, azon kívül nem értelmezhető.)
- Egy adott folyamat, tevékenység, a létfenntartáshoz, tevékenység végzéséhez szükséges javak és a hozzá tartozó személy, vagy csoport viszonylatában értelmezhető. (A biztonság emberi fogalom, az emberi tevékenység, az emberi lét szempontjából értelmezett. Ebből következően a biztonság, mint fogalom kiterjesztendő mindazon folyamatokra (pl. időjárás) tevékenységekre(pl. munka) javakra melyek az emberek létfenntartásához, és megszokott, vagy tervezett tevékenységük folytatásához szükségesek(materiális, immateriális javak). Így a fogalmi elem az ismert és valamilyen szempontból uralom alatt tartott dolgok, a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek és folyamatok tekintetében egyaránt értelmezhetővé válik.)
- Dinamikus változásban van. (A környezet változásai és az azokra adott emberi reakciók folyamatosan alakítják.)
- A környezet függvénye. (Az adott személy, vagy terület, vagy tevékenység – pontosabban a tevékenységgel érintett térrész – és az azokat körülvevő fizikai,kémiai, biológiai, társadalmi stb. környezet kölcsönhatásai alakítják a környezeti veszélyforrások érvényesülésének kockázatait. Az, hogy milyen mértékig terjesztjük ki, vagy szűkítjük le a környezetet, növeli ki, vagy csökkenti a biztonság meghatározásánál számba veendő tényezők számát. A túlzó kiterjesztés a tényezők számának és azok összefüggéseinek olyan mértékét eredményezheti, ami egy idő után sztochasztikussá válást, kezelhetetlenséget eredményez.)

- Az ismert kockázatok függvényében meghatározott. (Csak az ismert kockázatok és az érvényre jutásukkal szemben kifejtett tevékenységünk figyelembe vételével jelenthetjük ki, hogy a várható következményeik tekintetében biztonságban vagyunk. Ennek érdekében ésszerű mértékek között kell megválasztani azon kockázatok számát, melyeket figyelembe veszünk.) és
- Maradék kockázatokot tartalmazó állapot. (Tökéletes biztonság nincs, minden várható kockázat tekintetében nem tudunk kifejtteni tevékenységet, nem is tesszük, az elhanyagolható kockázat kifejezés értelmét ugyanúgy nem kell magyarázni, mint a biztonságét! Vagyis bizonyos határértékek meghatározásával kizárjuk az általunk befolyásolhatatlan – észlelhetetlenül kicsi, vagy éppen kezelhetetlenül nagy kockázatokot – és egy optimálisan paraméterezett kézben tartható rendszert igyekszünk fenntartani.)

A fenti elemek egymáshoz illesztésével az alábbi fogalmat rakhatjuk össze. Egy adott időszakban, egy meghatározott helyen tartózkodó személyt/személyeket és a hozzájuk tartozó javakat, általa/általuk végzett tevékenységeket veszélyeztető, környezetük ismert kockázatait tekintve, azok elfogadható mértékűre csökkentését célzó folyamatos alkalmazkodással kialakított állapot. Ez a meghatározás többé-kevésbé eleget tesz az előzőekben a definíció-alkotással szemben támasztott követelményeknek. Természetesen tovább lehet gondolni és értelmezni magát a definíciót is, és ennek során egy olyan értelmezés is kialakítható, mely ennél is tömörebb, amennyiben egy újabb fogalmat alkalmazunk.

Ez a fogalom a rendszer. Természetesen most és itt, a rendszer fogalmára, tartalmára és a rendszerelméletekre nem térek ki, hiszen számos eltérő tartalmú fogalom és értelmezés adódhatna. A téma megismerésére számos kiváló tankönyv és jegyzet is rendelkezésre áll. Annyit azonban elfogadhatunk alapként, hogy a rendszerek elemekből állnak, az elemek kapcsolódási pontokkal rendelkeznek (összefüggenek) és egymásra hatással vannak, valamilyen meghatározottság folytán határértékekkel rendelkeznek és a belső összefüggéseken kívül külső hatások is befolyásolhatják a működésüket.

A biztonság fogalma rendszer szemléletű megközelítésben: Egy rendszer, egy vagy több kijelölt elemének viszonylatában értelmezett állapota, mely a rendszer egy meghatározott időszakban és meghatározott határértékek között vizsgálva összetevőinek, illetve a környezet és a rendszer viszonylatát tekintve stabilnak, kiszámíthatónak tekinthető.

A fogalom elemei:

- Rendszer egy vagy több elemének viszonylatában értelmezett állapot. (Valamilyen emberi tevékenység által relevánsnak tekinthető – életfeltételeket-életminőséget befolyásoló, vagy emberi tevékenységgel létrejött – rendszer egy vagy több elemének szempontjából vizsgált állapot, melyből a rendszer stabilitására vonhatunk le következtetéseket. Később, a veszélyforrások és a kockázatok vizsgálata során meghatározhatjuk a rendszer kritikus elemét, vagy elemeit, hiszen az azokban bekövetkező változások eseményeket, vagy rendkívüli eseményeket generálhatnak, így azonosíthatóak a kitüntetett elemek, vagy szűkíthető akár egy elemre is.)
- Meghatározott időszakra vonatkoztatott. (A rendszer vizsgálatának megkezdésétől, egy vagy több valamilyen tényezőjének releváns mértékben történő, előrelátható, vagy tervezhető megváltozásáig tartó időpont az az időszak, melyre vonatkoztatva

megalapozott következtetéseket vonhatunk le. Egy rendszer stabilitása az elemei közötti viszonyok csekély mértékű megváltozásával is csökken, így időszakonként újra- és újra kell értékelni a stabilitását.)

- Meghatározott határértékek között vizsgált. (A rendszer elemeinek egymásra kifejtett, és külső tényezők hatására egyaránt megváltozik a rendszer belső rendezettsége, stabilitása. A várható, kiszámítható, előrelátható hatások közül azokat vesszük figyelembe, melyekre befolyással lehetünk, a határérték alatti tényezők irrelevánsak, elhanyagolhatóak, nem veszélyeztetik a rendszer fennmaradását. A határérték feletti tényezők hatásainak bekövetkezése – maradék kockázat –, a rendszer újraszervezését, vészhelyzeti tervek megvalósítását igényli.)
- A rendszer összetevőinek viszonylatát tekintve. (A biztonság megteremtése érdekében először a rendszer belső működésében kell megteremteni a kiegyensúlyozott, kiszámítható körülményeket, diszkrét egységként vizsgálva.)
- A környezet és a rendszer viszonylatát tekintve. (A rendszer be- és kimenetei vizsgálata nélkül a biztonság megteremtése nem lehetséges, egy rendszer teljesen diszkrét működése csak nagyon rövid időszakban elképzelhető.)
- Stabil, kiszámítható. (A rendszer addig stabil, amíg elemei és a közöttük meglévő összefüggések, vagy olyan külső tényezők, melyek hatással lehetnek rá, meg nem zavarják, vagy lehetetlenné nem teszik működését, fennmaradását. Egy alaposan megvizsgált rendszert megzavaró tényezők (események) és fennmaradását, működését – akár időszakosan is - lehetetlenné tevő tényezők (rendkívüli események) előre láthatóak, és vagy kiszámíthatóak, vagy bekövetkezésük valószínűsége kikövetkeztethető. A rendszer elemeinek vizsgálata során ezért kell az elemek és a közöttük lévő viszonyok számát úgy megválasztani, hogy ne lépje túl a véletlenszerű, vagy kiszámíthatatlan mértéket.)

Ez utóbbi, rendszerszemléletű fogalom valószínűleg megkönnyíti a *biztonság*, mint fogalom értelmezését a mindennapokban, valamint bármilyen tudományág tekintetében, anélkül, hogy az eddig kialakított tudományosan megalapozott fogalmi meghatározások újraalkotására lenne szükség.

Fogalom ugyanúgy alkalmazható egy atomra, egy élő szervezetre, egy bolygóra, vagy akár a Tejútra is, hiszen mindegyiket rendszerként lehet szemlélni, saját összetevői és környezete viszonylataiban értelmezni a biztonságát. Bármilyen egyszerű, vagy bonyolult rendszerre vagy akár alrendszerre is ugyanúgy vonatkoztatható. A rendszer-szemléletű megközelítés továbbá kiválóan alkalmas arra, hogy a lehetőségekhez mérten minden változót figyelembe vegyen és minimalizálja a biztonságot veszélyeztető tényezőknek való kitettséget.

Felhasznált irodalom:

1. Biblia, Károli Gáspár fordításában
2. Arisztotelész: Politika <http://mek.oszk.hu/04900/04966/> (Letöltés ideje: 2012. 06. 24.)
3. Rendészettudományi Szószedet <http://www.rendeszettudomany.hu/linkc.htm> (Letöltés ideje: 2012. 06. 24.)
4. A Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985
5. Hadtudományi Lexikon, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995
6. Új vagyonsvédelmi nagykönyv. Cedit Kft. 2002
7. Salgó László: Az új típusú biztonság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1994
8. Stanislaw Lem: Summa Technologiae. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972